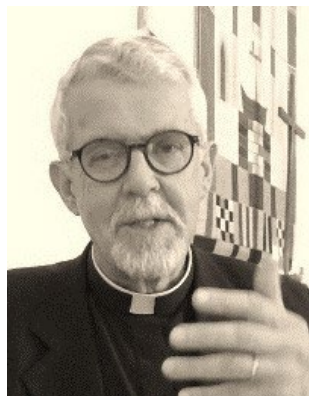

BIBELSTUDIUM inför 2024 mars 17

Domkyrkopastoratet (publiceras på nätet)

Vi samlas för att fira söndagen – Kristi uppståndelsedag – med högmässa (eller kanske annan huvudgudstjänst i en del kyrkor). Så uttrycker vi det vi bekänner i mässan:

”Din död förkunnar vi,
din uppståndelse bekänner vi,
till dess du kommer åter i härlighet”.

Läs mer på respektive hemsida – eller tala med församlingsherden. Dessa bibelstudier, samt en del andra texter om gudstjänstliv och kyrko Praxis, kommer att finnas tillgängliga över Domkyrkopastoratets hemsida och min Facebook-sida; sök på ”Aktiv Liturgi”

/ BJÖRN BÄCKERSTEN

Följande text innehåller både en kort reflexion om den söndag vi inte firar, 5:e söndagen i Fastan, och lite mer om Jungfru Marie Bebdelsedag.

5:E SÖNDAGEN I FASTAN

som brukar kallas Passionssöndagen

– men som 2024 bortfaller ur kyrkoårsfirandet.

Liturgiskt

Söndagen har sitt namn efter den senare del av fastetiden som nu inleds: passionstiden. Passionen – Jesu glödande, smärtsamma, kärlek till människorna och Faderns eviga kärlek till Världen poängernas.

Judica som står som underrubrik till söndagsnamnet är ett latinskt ord ur den medeltida Introitus-sången vid ingången till mässan, ur Psalt 43:1, ”Skaffa mig rätt Gud... (eller [ut-]döm [åt] mig Gud...)”; alla fastetidens söndagar har på likande sätt olika latinska underrubriker från Introitussångerna.¹

¹ 1:a söndagen kallas även *Invocavit*, ”Han åkallar mig...” ur Psalt 91.

Passion. Ordet väcker olika associationer. Vi använder det för att beskriva våldsamma, överväldigande känslor; ofta av kärlek, ibland av annat... Denna passion för världens frälsning är Guds passion – och Jesu lidande.

Kännetecknande är den liturgiska förändringen som präglar passionstiden.² Nu stängs alla (eventuella) altarskåp. Nu täcks ikoner och andra "festbilder" med fastedukar i violett tyg eller oblekt linne. Nu tas andra prydnadsföremål som inte behövs i liturgin åt sidan.

En del kyrkor täcker bilderna redan från Askonsdagen, men den stora traditionen har varit att låta fastan "stegras" efterhand. Först musiken: Lovsången och Halleluja-ropen tystnar vid fastans början. Nu, i passionstiden, "tystnar" även bilderna.

Men nu firas alltså inte Passionssöndagen detta år – Bebådelsedagen tränger undan söndagstemat.

Om den hade firats (och, **OBS**, detta gäller därför under veckan, ev. redan från söndag 18:00) gäller att:

I liturgin **UTGÅR** alla "Halleluja" och *Gloria* (697) i mässan fram till påsknatten.

Texter: Detta kyrkoår läses första årgångens texter.³

Liturgisk färg:

- Violett; gärna röd-violett om flera fasteskrudar finns.
- *Vardagarna* har samma liturgiska färg.
- Altarskåp stängs och utsmyckningar döljs (se inledande kommentarerna) redan innan mässan för Passionssöndagen börjar. Nu i år: omedelbart efter avslutad högmässa för Jungfru Marie Bebådelsedag – alternativt, om så är lämpligt, efter välsignelsen före sändningsorden.

Texterna för Passionssöndagen användas under veckan som ju INTE präglas av Bebådelsedagen.

Likaså har 2:a söndagen en latinsk underrubrik: *Reminiscere*, "Herre kom ihåg din barmhärtighet" ur Psalt 25 och *Oculi*, 3:e söndagens extranamn kommer även den från Psalt 25 samt Midfastosöndagen: *Laetare* ur den medeltida Introitus-sången från Jesaja 66:10, "Gläd dig Jerusalem..."

Även Fastlagssöndagen under **för**fastan har en sådan referens: *Esto mihi* till Psaltaren 31, "Var för mig en klippa".

² I Romersk-katolsk tradition firas numera *Palmsöndagen* som Passionssöndagen, en ändring från kalenderreformen under Andra Vatikankonciliet 1962-1965.

³ För den som på gammalt vis vill följa passionsläsningarna som brukade förekomma vid faste- och passionsandakter under veckan följer vi i år serien från S:t Matteus.

Något, kort, om texterna för denna undanträngda söndag vars betydelse för att utmåla Jesu offer är mycket väsentlig:

GT-texten ur 3 Mos 16:15-16

...är den fantastiska texten om syndofferbocken (se mer i 3 Mos 16:5 och följande) som slaktas och vars blod, stänkt på förbundsarkens lock. Detta bringar försoning och renhet åt förbundsfolket.

Förebilden till Jesu offer blir tydlig: "Guds rena lamm, oskyldig på korset för oss slaktad...(Psb 143).

Psaltaren 103:8-14

...pekar på Guds barmhärtighet, den som gör att han inte handlar mot oss, sina barn, som vi förtjänar, utan visar nåd. Han förvisar bort synden från oss.

Episteln från Hebreerbrevet 7:24-27

...framhåller Jesu översteprästerliga funktion: han är den som bär fram ett för evigt giltigt offret (sig själv) och försonar världen med Gud.

Evangelium enligt S:t Johannes 11:46-57

...ger oss den profetiska, djupt evangeliska, klarsynta (i all förblindning), repliken från Kajafas (överstepräst år 18-37 e Kr): "Ni förstår ingenting. ... det är bättre för er att en enda människa dör än att hela folket går under". Mer precist kan det inte sägas: Jesus dör för mig, och dig, och alla människors, för att vi inte skall gå under utan ha evigt liv (Joh 3:16).

Från och med nu skärps beslutet om att röja Jesus ur vägen. Efterlysning utfärdas, så att säga.

[Anmärkning: I Johannesevangeliet kapitel 1-11 berörs Jesu verksamhet och undervisning i elva "kapitel"⁴. I och med detta avslutas evangelisten Johannes inledande berättelse. Kap 12-20 (åtta "kapitel") handlar om en enda vecka: Stilla veckan med påskhelgen; och sedan ett slutkapitel (21) om tiden efter uppståndelsen. Man förstår verkligen var tyngdpunkten i Jesusberättelsen ligger.]

⁴ I strikt mening är "kapitel" en efterkonstruktion från 1200-talet (kompleta "versindelningar" fick bibeln först i mitten av 1500-talet). Från början var de olika bibelböckerna skrivna i ett enda sammanhängande "flöde".

Jungfru Marie

Bebådelsedag *eller*

”Vårfrudagen”

*som detta år tränger undan
Passionssöndagen.*

Liturgiskt

Vi är nära ”rätt datum” men tillämpar Svenska kyrkans anvisningar som säger att Bebildelsedagen firas ”...den söndag som infaller under tiden 22-28 mars...” – om detta inte råkar bli Palmsöndagen, som aldrig trängs undan; då firas den istället på 5:e i Fastan (KO 28:1 – se Psalmboken efter kyrkoårets alla texter). ”Vår Fru...” är sedan tidigkristen tid den ofta förekommande benämningen på Jungfru Maria. Hon är Jesu Mor – vi är Guds barn (genom dopet) och Jesu bröder. Maria är därmed också vår mor, ”vår Fru” i den äldre betydelsen: matmor och härskarinna. Saknar kyrkorummet en tydlig Maria-bild bör sådan skaffas och (åtminstone på Maria-dagar) placeras väl synligt i koret.

I liturgin bör **observeras** att idag används Julseriens musik och agenda på nytt; dvs man sjunger alla ”Halleluja” och *Gloria* (697) i mässan, som ett undantag från fastan i övrigt, denna söndag.

Texter: Detta kyrkoår läses första årgångens texter.

Liturgisk färg: Mariablå eller vit.

Vardagarna i kommande vecka präglas av Passionstiden:

Violett; gärna röd-violett om flera fasteskrudar finns.

OBS: Altarskåp stängs och utsmyckningar döljs (se kommentarerna för Passionssöndagen) omedelbart efter avslutad högmässa för Jungfru Marie Bebildelsedag – om så är lämpligt efter välsignelsen före sändningsorden.

Första läsningen ur Jesaja 7:10-14

Kungarna i Damaskus, i dagens Syrien, och i Israel, d v s Nordriket av det heliga landet, försökte på 730-talet f Kr genom krig betvinga Jerusalem och lägga Sydriket, Juda, och kungen där, Ahas (Jes 7:1-2) under sig. Då kommer Jesaja med bud från Gud. (v 3 och följande) Herren uppmanar kungen och hans folk att inte känna fruktan, ty Juda kommer inte att falla (ännu, det sker ett par hundra år senare).

Istället erbjuder Gud (v 10-14) att Ahas kan få utbedja sig ett tecken; vilket han inte vill/vågar. OBS att avstå från att begära bevistecken är inte alltid en ”from

och ödmjuk" hållning, vilket Achas tycks hänvisa till (v 12), utan kan mycket väl (v 13) vara ett otrons försöka att avvisa Guds erbjudande.

På detta svarar Gud genom profeten Jesaja med den vackra profetian om Jungfrun som skall föda en son vars namn är "Gud med oss" (Emanuel). "Den unga kvinnan" är ett omskrivande uttryck för en jungfru. Och tecknet framhävs just genom detta: det omöjliga (jungfrufödelsen) blir, s a s, i sig själv ett bevis för att tecknet kommer från Gud.

Detta tecken får man vänta på ända till den dag då Gabriel träder in i ett hus i staden Nazareth i Galileen och jungfrun Maria lyssnar, tror, och tar emot löftet.

Psaltarpsalmen 147:7-15

"Han sänder sitt bud till jorden, snabbt löper hans ord" (v15). Så sker i högsta grad då Gud, i det som är denna dags firningsämne, låter ärkeängeln Gabriel komma med bud till jorden. Och ärendet gäller att det levande Ordet nu skall ta sin boning bland oss.

Nu som då behöver ordet, budskapet från Gud, bli mottaget och åtföljt. Så gör jungfru Maria. Hur gör vi? Psaltarpsalmen uppmanat oss till Eukaristi (= att bära fram tacksägelse [namnet på Herrens måltid]): tacka Herren med sång och spel (v 7). Precis som Maria sjunger i sin lovsång (*Magnificat*, Luk 146-55) så ser Herren inte till yttre styrka och makt (v 10, 11) utan upphöjer det som tycks svagt och ringa.

Episteltext från Romarbrevet 8:1-4

S:t Paulus blir här utomordentligt tydlig om hur Kristus försonar världen med Gud genom att anta människonaturen, bli en av oss, och träda i vårt ställe – bli vår ställföreträdare – både vad avser syndastraff och rättfärdighet. Kopplingen till den undanträngda söndagens GT-text är lätt att göra.⁵

S:t Paulus betonar tydligt det som blev den unga Kyrkans brottning: att klargöra detta "både-och". Som uttalandet från kyrkomötet i Kalcedon 451 formulerade det: *Jesu Kristus är sann Gud och sann människa, en person i två naturer. Den Gudomliga är av samma väsen som Fadern, den mänskliga av samma väsen som vi. Dessa är i honom förenade utan åtskillnad, sammanblandning eller förändring.*⁶ Härigenom blir offret sant (det är en människa som lider, dör och

⁵ 5:e söndagen i Fastan, GT-text 3 Mos 16:15-16.

⁶ Här återgivet så som Magnus Malm citerar det; han återkommer mycket ofta till detta som en hållning som motverkar både ett "förändligande" och ett allt för ensidigt förmänskligande av den kristna trons centrala förståelse av det som Bebedelsedagen handlar om: Gud blir människa; ordet blir kött och tar sin boning ibland oss (Joh 1:14).

uppstår); och det blir allomfattande och varaktigt (det är Gud som lider, dör och uppstår).

Evangelium enligt S:t Lukas 1:26-38

Jungfru Marias häpenhet är äkta; hon blir rent av rädd. Inget att undra över, det är ju Guds ärkeängel – som säkert strålar av avglansen av Herrens härlighet som träder fram inför henne (jfr Mose som "lyste av Gud" efter att ha umgåtts med Herren på Sinai berg; eller berättelsen om förklaringsbergets ljus-gestalter).

Men hon lyssnar, ställer sig till förfogande (säger sitt *Ecce* = lat. *se [jag är Herrens tjänarinna]*) och ger sitt medgivande (hon säger sitt *Fiat* = lat. *må det ske eller varde*).

Här använder hon alltså samma begrepp som Gud vid skapelsen:

Varde! Och Gud skapar genom Marias "Varde", hennes "JA" något nytt för att genom Sonen kunna omskapa världen.

Detta sker "i den sjätte månaden". Det betyder att tidpunkten är ungefär i mitten av månaden mars.⁷

OBS att stycket också innehåller den första delen av den kristna Mariahälsningen: "Var hälsad Maria, full av nåd. Herren är med dig"⁸. Härav förstår vi storheten i Guds plan för Inkarnationen (människoblivandet). Maria är utkorad (jfr 1 Mos 3:15) och nu "full av nåd", dvs benådad och gjord till ett fullkomligt redskap för Guds Sons människoblivande. All Hans mänskliga DNA kommer från Maria! Undra på att "...alla slakten skall prisa /*henne*/ salig" (Luk 1:48).

Under den kommande veckan:

Man kan notera följande minnesdagar under den vecka som inleds med söndagen:

19/3 Josef, Jesu fosterfar. *Denna dag är hans egen firningsdag. (1/5 firas en aspekt: Josef arbetaren, och andra tillfällen betonas andra aspekter, t ex heliga Familjen.)*

⁷ Om man räknar från det (äldre) judiska nyåret som firades i sept/okt.

⁸ Mariahälsningen fortsätter med Elisabets ord (Luk 1:42) "Välsignad är du mer än andra kvinnor, och välsignad din livsfrukt [Jesus]". I Kyrkans liturgi fortsätter hälsningen: "Heliga Maria, Guds moder, bed för oss syndare nu och i vår dödsstund."

24/3 Oscar Romero, *1917, +1980, El Salvador.

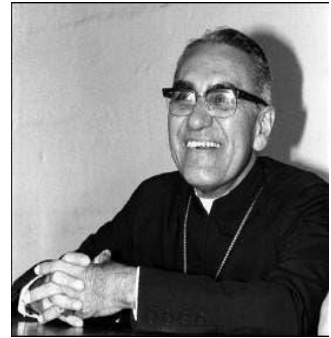
Ärkebiskop och martyr; sköts av paramilitära grupper vid altaret då han firade den heliga mässan. Tog tydligt parti för de förtrycktas och fattigas sak. [Firandet bortfaller 2024 då detta är en söndag.]

Notera att **24/3 har ängelns Gabriels namn** i almanackan; men hans firningsdag är 29/9.

[**25/3 Bebådelsedagen** firas inte trots att den ju även finns i vår civila almanacka; av skäl som anförts ovan.⁹ Detta bör dock inte hindra någon från att 25/3 äta våfflor, vars anspelning på "Vårfrudagen" kanske inte kan bevisas men dock är en trolig ordlek.]

OBS att **26/3** har ett av Jesu bibliska namn, Emanuel, i almanackan.

Inga andra minnesdagar noteras – istället betonas Passionsdramat.

⁹ ...och det är inte god liturgisk ordning att fira "dubbelt", både söndagen och det rätta datumet.